

ELEKTROENERGETSKO TRŽIŠTE CENTRALNE I JUGOISTOČNE EVROPE NEATRAKTIVNO

ZAVRTANJE

SLAVINA

(VIŠE)

UGOVARANJA, INVESTICIJE, INOVACIJE

LONDON – Centralna i Jugoistočna Evropa, nekada smatrane za regionalno elektroenergetsko tržište sa velikim potencijalom, pružiće samo male mogućnosti finansijskim igračima zbog oklevanja u integracionim procesima tuceta usitnjenih pojedinačnih tržišta zemalja područja koje ide od Poljske do Balkana, prenosi 9. maja *International Business Times*. S druge strane, dominacija državnih proizvođača električne energije i zakonodavne prepreke poput izvoznih dažbina u Bugarskoj i PDV-a u Rumuniji razbili su nade trgovaca strujom da ima smisla raditi u srednoj i JI Evropi kao celini. List prenosi ocenu jedne od vodećih banaka u Londonu da su finansijske prepreke ulasku na to područje, uz pad potrošnje, prevelike da bi vredelo rizikovati pa se one usmeravaju na velika tržišta, poput Nemačke i V.Britanije. Stoga eksperti na koje se

2

poziva IBT procenjuju da će trgovina električnom energijom u ovom regionu stagnirati, ili sporo rasti. David Kurcera, čelnik praške berze električnom energijom PXE, gde je obim trgovine pao sa 34,8 teravat časova (TWh) u 2007, na 19,8 TWh u 2012, sumnja da će se velike banke značajnije vraćati u ovaj region. „Ako i bude rasta u količinama, to će poticati od potrošača koji kupuju struju od proizvođača. Ne verujem u skori povratak velikih banaka“, kaže on. Arben Kllokoqi, savetnik za regulatorna pitanja u kompaniji EDF Trading, primećuje da neki regulatori u regionu visinu licencnih naknada zasnivaju na količinama prodaja ... što šalje poruku da se isplati trgovati manje“. Uprkos pada u prometu, uspešan primer je spajanje češkog, slovačkog i mađarskog spot tržišta u septembru 2012, kome bi uskoro trebalo da se pridruži i Poljska. Ali ovaj blok zemalja kao celina neće moći više da raste, ukoliko sve zemlje ne uklone prepreke ulasku na njihova tržišta, konstatuje dnevnik.

LONDON – Evropskoj uniji će biti potrebne investicije od jedan bilion evra do kraja ove dekade da bi izbegla energetska krizu, zaključak je osmomesечног istraživanja koje je sproveo gornji dom britanskog parlamenta. Dom lordova konstatuje da „zbrkana politika Birsela odvlači velike investicije iz sektora energije ... iako tog novca (bilion evra) ima kod institucionalnih investitora“.

„Međutim, zbog nejasne politike o načinima sigurne isporuke električne energije, oni su uzdržani“, rekao je, podnoseći izveštaj, Lord Carter of Coles, a prenosi 1. maja **BBC**. Lordovi pri tom ukazuju na dva bloka pitanja koja moraju biti rešena. Šema dozvola za emisije (ETS) mora hitno biti revidirana usled njihovog dodatnog obezvređenja. Konstatujući da ETS nije mrtav kao jedan od ključnih instrumenta energetske politike Brisela, Dom navodi da je potrebno obezbediti na tržištu minimalnu cenu dozvola koja bi sprečila vraćanje uglja kao osnovnog izvora električne energije. Druga kritična politička mera je ona koju Velika Britanija odbija da prihvati – da se odredi cilj za

udeo obnovljivih izvora energije u energetsom miksu za 2030.

3

ISTANBUL - Turska je odabrala japansko-francuski konzorcijum koji vode Mitsubishi Heavy Industries i Areva za gradnju druge nuklearne elektrane, objavio je turski premijer Redžep Erdogan. Elektrana će biti na obali Crnog mora u pokrajini Sinop, vrednost ugovora je oko 15,6 milijardi evra. Ugradiće se četiri Arevina reaktora Atmea1 treće generacije, pojedinačne snage 1.100 MW. Gradnja treba da počne 2017. godine, piše 2. maja list **Hürriyet Daily News**.

VARŠAVA – Poljska je dobila kredit Evropske banke za obnovu i razvoj od 69 miliona evra za izgradnju svoje prve veće termoelektrane na prirodnih gas, prenosi (30. aprila) **ELN**. Elektrana na turbine za kombinovanim ciklusom (CCGT) u jugoistočnom gradu Stalova Vola biće kapaciteta 449 MWe/240 MWt i zameniće stare TE na uglj, čime će smanjiti emisije ugljendioksida za 950.000 tona godišnje. Projekat je deo poljskog energetskog investicionog programa zamene starih elektrana zagađivača, sagrađenih pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka.

DIZELDORF – Energetska kompanija E.On zabeležila je pad profita u prvom kvartalu, zbog manje zarade kod elektrana na fosilna goriva i manje proizvodnje. Najveća nemačka kompanija ostvarila je EBITDA profit od 3,58 milijardi evra, naspram 3,79 mlrd € iz prva tri meseca 2012. godine. U prezentaciji prikazanoj na veb sajtu firme navodi se da je E.On bio pogođen kombinacijom niskih veleprodajnih cena električne energije i viših cena uvoznog gasa, zbog čega je opao profit u njenim gasnim elektranama širom Evrope. E.On je takođe osetio posledice brzog rasta u obnovljivim izvorima energije, koji imaju privilegovani pristup nemačkom mrežnom transportnom sistemu, prenosi *Financial Times*.

POLITIKA, REGULATIVA, CENE

BERLIN – Nemačka je odlučila da transformiše svoj energetska sistem u par decenija, što istovremeno zadivljuje i zbunjuje, komentariše *PowerMag.com*. U detaljnoj analizi, časopis konstatuje da od rezultata ovog ekspertimenta najveće evropske privrede zavisi odgovor na pitanje da li se radi o racionalnom putu ka energetska budućnosti, ili će on pretrpeti neuspeh suočen sa složenim izazovima koje je otvorio. Njegov uspeh mogao bi biti za druge model kako jedna izvozno orijentisana industrijalizovana država zasniva budućnost na velikom udelu obnovljivih izvora u energetska miksu, navodi se u analizi. Ako se zaglubi, s druge strane, nacija sa četvrtom po snazi privredom u svetu mereno nominalnim BDP-om, mogla bi dodatno potkopati velike ambicije Evropske unije i sveta u borbi protiv klimatskih izazova pomoću OIE. Prelazak na novo energetska doba, kršteno nemačkim izrazom *Energiewende*, biće „Herkulovski zadatak“, priznala je kancelarka Angela Merkel, dok je ministar ekologije Peter Altmaier (foto) procenio u februaru ove godine da bi cena reforme i restrukturiranja nemačkog energetska sektora do kraja 2030-ih mogla dostići ravno jedan bilion evra. Većinom, 680 milijardi evra, na ime subvencionisanja OIE i to do 2020.

LONDON – Britanski 376 milijardi funti (582 mlrd.\$) skup program prelaska sa fosilnih goriva na obnovljive izvore i nukleanu energiju nalazi se u kritičnoj situaciji zbog nagoveštaja manjka energije i spiralnog rasta troškova, ocenjuje tamošnja specijalizovana energetska informativna kompanija *Liberum Capital*. Britanska vlada je „izuzetno potcenila“ inženjerijske, finansijske i ekonomske izazove tog programa, navodi u

prošlonedeljnom izveštaju analitičar Liberiuma Peter Atherton. „Ispunjenje tog plana zamene fosilnih elektrana sa obnovljivim izvorima i nuklearkama za samo deceniju i po, bez gašenja svetla i uz zadržavanje razumnih računa za energiju, jednostavno je nemoguće“, navodi Atherton. Prema toj analizi, energetska reforma traži do 2020. investicije od 161 milijardu funti, što će račune za struju podići za 30%. Ta suma bi do 2030. mogla narasti na 376 milijardi funti, što bi u realnim pokazateljima podiglo račune potrošača za 100%, navodi Liberium. *Bloomberg*

BUDIMPEŠTA – Dosadašnji mađarski energetska regulator HEO, zamenjen je početkom aprila Mađarskom kancelarijom za energiju i javna preduzeća (HEPO), prenosi 7. maja međunarodni pravni analitički konsultant *International Law Office*. Vlada je, donoseći ovu odluku, ocenila da će novo regulatorno telo

doprin角度 efikasnijoj potrošnji energije, bezbednijem snabdevanju i zaštiti potrošača. HEPO je dobio znatno veća ovlašćenja od prethodnika HEO. Novo telo će nadgledati ne samo tržišta električne energije i prirodnog gasa, već i toplotne energije, vodosnabdevanja i kanalizacije. Osim toga, promenjen je i legalni status Komisije, koja će raditi kao „autonomno regulatorno telo“ sa zakonodavnim ovlašćenjima donošenja dekreta u skladu sa Ustavom. ILO pojašnjava da ovo znači da se HEPO smatra ustavnim organom, odgovornim jedino pred Parlamentom. Prethodni HEO je formiran 1994. sa nadležnostima u oblastima prirodnog gasa i električne energije, a u protekle dve decenije radio je kao telo podređeno vladi, uz povremena jačanja ovlašćenja putem amandmana na zakone.

5

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE - OIE

MADRID – Španija, u okviru energetske reforme koja se očekuje u junu, razmatra smanjenje subvencija (FiT) za OIE u visini do milijardu evra, prenose tamošnji mediji. List *El Economista* objavio je ovih dana da se u nacrtu reforme predviđa smanjenje podsticaja od 700 miliona do milijardu evra. Osim toga, za proizvođače sunčeve energije, vlada planira da produži propis iz 2011. (isticao 2013.) kojim se ograničava maksimalan broj časova električne energije iz tih kapaciteta koji će biti subvencionisan. Kao kompenzacija, mogao bi se produžiti rok do kada će se FiT plaćati. Inače, pre nekoliko dana je španski mrežni operater REE objavio da je u aprilu udeo OIE u energetsom miksu zemlje dostigao novi rekord od 54%. U isto vreme, španski zbirni tarifni deficit u elektroenergetskom sektoru porastao je na 35,6 milijardi evra.

PRIRODNI GAS, NAFTA

BRISEL – Ukrajina radi na tome da postane energetska čvorište za Evropu, sa sopstvenom proizvodnjom gasa, skladišnim kapacitetima i uvozom energenata kako iz EU, tako i Rusije, rekao je ministar energije Ukrajine na press konferenciji u Briselu (foto). **EurActiv** prenosi posle razgovora ministra Eduarda Stavickog sa evropskim komesarom za energiju (3.maja) Günther-om Oettinger-om, da EU vrši pritisak na

Kijev da sklope ugovore do kraja ove godine, jer obe strane teže smanjenju zavisnosti od ruskog gasa. Kijev međutim odmerava efekte saradnje sa EU i obećanja Moskve da će dobiti jeftiniji gas u zamenu za prepuštanje Gazpromu kontrole nad ukrajinskim gasnim tranzitnim pravcima, dodaje agencija. Krajem aprila, vlada Ukrajine je zatražila od parlamenta da ukloni zabranu privatizacije državne energetske kompanije

6

Naftogaz, koja kontroliše pomenute gasovode. EurActiv napominje da je u Briselu razmotren stari predlog tripartitne podele kontrole nad ukrajinskim gasovodima. Oettinger je rekao da veruje da su EU kompanije zainteresovane za kupovine udela u ukrajinskog gasovodnoj infrastrukturi, ne imenujući potencijalne investitore.

BAKU – U toku je proces evaluacije ponuda za transport prirodnog gasa iz azerbejdžanskog polja Shah Deniz II (foto) u Evropu, objavila je 2. maja britanska kompanija BP kao predvodnica konzorcijuma koji razvija to gigantsko ležište gasa u Kaspijskom moru. Bira se između dve ponude: Nabucco West, koji bi išao preko Bugarske i Mađarske do Austrije i Transjadranskog gasovoda (TAP), koji je projektovan da ide preko Grčke i Albanije do Italije. Konačna odluka biće doneta u junu ove godine. Prema analitičarima, kako je cilj tih gasovoda

smanjenje zavisnosti od ruskog gasa, onda bi Nabucco West, koji bi prolazio Bugarskom, Rumunijom, Mađarskom i Austrijom, mogao bolje zadovoljiti potrebe zemalja Srednje i Jugoistočne Evrope od TAP-a, javlja ruski portal **Oil and Gas Eurasia**.

MILANO – Italijanski Eni objavio je 9. maja da je kompletirao prodaju udela od 11,7% u kompaniji Snam , u okviru strategije smanjenja udela u italijanskom sektoru distribucije prirodnog gasa. Prodaja udela u toj gasnoj distributivnoj firmi italijanskim i inostranim investitorima je donela Eniju prihod od 1,46 milijardi evra. Prošle godine vlada Italije je, u skladu sa energetske direktivama EU, zatražila od domaćeg naftnog i gasnog kolosa da proda svoj kontrolni udeo u Snamu radi jačanja konkurencije u tamošnjem gasnom sektoru i time smanjenja cena gasa. Eni je sada ostao sa udelom od 8,54% u Snamu.

Dow Jones

VARŠAVA - Kanadska kompanija Talisman Energy i američka Marathon Oil objavile su 8. maja da napuštaju poslove eksploatacije škriljnog gasa u Poljskoj, jer nisu pronašle dovoljno gasa koji bi opravdao dalja ulaganja. Talisman će prodati poslove u Poljskoj evropskoj kompaniji San Leon Energy, dok Marathon obustavlja operacije u 2014. **Associated Press** piše da povlačenja velikih kompanija iz Poljske sugerišu da

7

The Polish government has aggressively pushed for development as shale gas has become a powerful ideological tool, central to foreign policy.

je Varšava bila preveliki optimista u proceni vrednosti njenih ležišta gasnih škriljaca, ili barem u brzini kojom bi mogla početi da ih iskorišćava. Ključni problem energetske kompanije koje rade u ovom sektoru je što se usmeravaju na najpristupačnija ležišta, dok su se poljske škriljne naslage, koje leže od obala Baltika, na dubini od nekih 4.000 metara, preko centralne i istočne Poljske do Belorusije i Ukrajine, pokazale monogo težim za eksploataciju od škriljnog gasa u SAD. Do sada su urađene svega 43 bušotine, a tek 12 je dalo nešto gasa, citira agencija predstavnika Državne rudarske vlasti.

REGION

ZAGREB - U Hrvatskoj su krajem aprila bile u pogonu 204 elektrane na obnovljive izvore energije (OIE) ukupne snage 207,1 MW (od toga 175 MW u vetroelektrane). S finansijske strane, u OIE u Hrvatskoj je do

sada uloženo više od pola milijarde evra, zaključak je istraživanja Saveza za energetiku Zagreba i specijalizovane medijske agencije Energo Media Servisa. Do kraja aprila 2014. godine očekuje se ostvarenje 960 projekata ukupne snage 319,99 MW. Hrvatski operator tržišta energije HROTE je ukazao i na problem nedovoljno sredstava za potsticaje povlašćenim proizvođačima električne energije. Naime, 2012. godine se prvi put dogodio deficit sredstava koje im HROTE isplaćuje - isplatio je 331 milion kuna, a prikupio 76 mil. kn. Potsticajna naknada koju plaćaju svi potrošači električne energije, u iznosu od 0,5 lipa po kWh, nije se menjala nekoliko godina pa nadležne institucije najavljuju njena povećanja, prenosi Limun.hr.

8

PODGORICA - Regulatorna agencija za energetiku (RAE) odbila je zahtev Mreže za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) za pristup Biznis planu Elektroprivrede Crne Gore (EPCG) od prošle do 2016. godine, kao i Ugovoru o kupoprodaji električne energije zaključenim sa kompanijom Montenegrobonus. U rešenju RAE kojim se odbija zahtev MANS-a za pristup celovitom tekstu Biznis plana EPCG navodi se da je na sajtu regulatora objavljen izvod iz tih dokumenata za period od prošle do 2015. godine za funkcionalne celine Distribucija i Snabdevanje u kojima su sadržani podaci koji se zahtevaju. Zahtevani podaci se odnose na delatnosti za koje RAE utvrđuje regulatorno dozvoljeni prihod, prenose 13. maja Vijesti.

PODGORICA - Elektroprivreda Crne Gore i Crnogorski elektroprenosni sistem (CGES), pripremaju zahteve za korekciju regulatorno dozvoljenog prihoda i cena, koji će da važe do 1. avgusta ove godine, pišu 6. maja podgorične Vijesti. Novinama je rečeno u tim kompanijama da još nisu predali zahteve Regulatornoj agenciji za energetiku (RAE), ali da nameravaju da to ubrzo urade. U kompanijama nisu naveli da li traže poskupljenje i za koliko. Odbor RAE je dva puta povećao cene električne energije prošle godine - u januaru, pa 1. avgusta za 5,8 odsto za domaćinstva. kWh košta 8,13 centi, odnosno 9,5 centi sa PDV-om.

SARAJEVO - Ukoliko BiH ne ispuni obaveze koje je preuzela ulaskom u Energetsku zajednicu (EnZ), mogla bi biti iz nje suspendovana, izjavio je 11. maja ministar spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH Mirko Šarović. On je u izjavi **Dnevnom avazu** podsetio da je BiH od 2004. godine kao punopravna članica EnZ dobila zadatak preuzimanje legislative, odnosno evropskih direktiva koje se tiču električne energije i gasa kao najvažnijih resursa. „Među najvažnijim obavezama koje smo preuzeli ulaskom u Energetsku zajednicu je pitanje gasa. Dužni smo rešiti pitanje regulatora gasa i operatera u skladu sa evropskim direktivama i stvoriti veleprodajno tržište gasa u BiH“, pojasnio je Šarović. On je napomenuo da Republika Srpska ima svoj Zakon o gasu, koji je u značajnoj meri usaglašen sa evropskom legislativom, a Federacija BiH je krenula sličnim putem, jer ima Nacrt zakona o gasu koji je u fazi usvajanja. Šarović je dodao da je 2015. godina krajnji rok za ispunjavanje obaveza za uspostavljanje jedinstvenog regulatora za gas na nivou BiH i drugih obaveza.

ZAGREB - Ulaskom Hrvatske u EU bi mogla biti ugrožena monopolistička pozicija Hrvatske elektroprivrede (HEP) na domaćem tržištu električne energije, piše 7. maja **Večernji list**. Prvim korakom u tom smjeru može se smatrati i nedavno objavljena vest da će T-Hrvatski telekom u popis svojih registrovanih delatnosti uvesti i trgovinu električnom energijom. Pretpostavka je da bi HT svojim korisnicima telekomunikacijskih usluga nudio i snabdevanje strujom, uz neke povoljnije uslove od HEP-a,. Ako se na hrvatskom tržištu pojave i neke veće evropske energetske kompanije, pojačana konkurencija bi mogla dovesti do pada cena električne energije, dodaje večernjak. U procenama hoće li do toga doći i koliki bi taj pad mogao biti među hrvatskim stručnjacima za sada nema konsenzusa. Mladen Zeljko, šef sektora za proizvodnju i transformaciju energije Energetskog instituta Hrvoje Požar, smatra da veći uticaj novih distributera na tržištu nije realno očekivati.

ZAGREB - Nadzorni odbor Hrvatske elektroprivrede (HEP) opozvao je 10. maja, na predlog Vlade dosadašnjeg predsednika Uprave Zlatka Koračevića i na to mesto, takođe na predlog Vlade, imenovao Tomislava Šerića (foto). Šerić je kao član Upravnog odbora HEP bio zadužen za regulisane mrežne delatnosti – prenos i distribuciju i vodio proces pripreme usklađivanja HEP-a s trećim paketom energetske zakon EU, prenosi **Poslovni dnevnik**.

LJUBLJANA - Slovenačka energetska kompanija Petrol saopštila je 10. maja da je postala 100 procentni vlasnik lokalne firme Nafta Geoterm. Kupovinu Petrol pojašnjava rastućim mogućnostima koje pruža sektor logistike u oblasti geotermalne energije. **SeeNews**